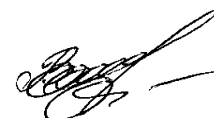

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.Н. КАРАЗІНА

ДОНЧЕНКО ВІКТОРІЯ ІВАНІВНА

УДК 378.4.091.33:613/614 – 057.875(043.5)

**МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
СТУДЕНТІВ МЕДИЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ**

13.00.02 – теорія та методика навчання
(фізична культура, основи здоров'я)

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Харків – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Полтавському національному педагогічному університеті імені В.Г. Короленка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Гриньова Марина Вікторівна,
Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка,
декан природничого факультету, м. Полтава.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Арзютов Геннадій Миколайович,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова,
завідувач кафедри фізичного виховання
і єдиноборств, м. Київ;

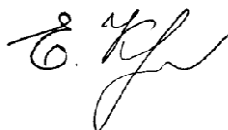
кандидат педагогічних наук, доцент
Міхєєнко Олександр Іванович,
Сумський державний педагогічний
університет імені А.С. Макаренка,
доцент кафедри здоров'я людини та
фізичної реабілітації, м. Суми.

Захист відбудеться «30» травня 2016 року об 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 64.051.19 у Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна за адресою: майдан Свободи, 6, ауд. № 243, м. Харків, 61022.

Із дисертацією можна ознайомитись у Центральній науковій бібліотеці Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна за адресою: майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022.

Автореферат розісланий «29» квітня 2016 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. В. Кабацька

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сьогодні перед людством постають глобальні проблеми переосмислення традиційних цінностей, визначення спільних цілей і пріоритетів, які об'єднували б народи і держави світу. Сучасне суспільство вносить суттєві зміни в усі сфери життя, інтенсифікація соціально-економічної еволюції світової спільноти вбачає головною потребою збереження і забезпечення здорового дозвілля і здорового способу життя різноманітних вікових категорій населення, що вимагає також формування широкого загалу фахівців, здатних забезпечити цю потребу.

Однією з найважливіших задач нашого суспільства є формування, зміцнення, збереження та відновлення здоров'я суспільства. Разом з тим відомо, що різке погіршення екологічної ситуації, соціально-економічна напруженість, комплекс неадекватних дій нейропсихічного характеру привели до суттєвого зниження стану здоров'я різновікового населення нашої держави. За даними Міністерства охорони здоров'я України за останні роки суттєво збільшилася частота захворювань органів дихання, кровообігу, дуже поширені різні види психічних розладів, порушення процесів обміну, вроджені аномалії тощо. Перераховані факти вимагають розв'язання цієї загально соціальної проблеми через здійснення професійно-педагогічної та здоров'язбережувальної діяльності майбутніми фахівцями медицини, які володіють здоров'язбережувальними технологіями, що спрямовані на формування основ здоров'я людини, його збереження й зміцнення, створення стійкої мотивації на здоровий спосіб життя, на запобігання негативним впливам діяльнісних процесів на особистість та навколишнє середовище.

Сьогодні процес підготовки фахівця в багатьох її сферах актуалізує здоров'язбережувальні перспективи в напрямі формування світогляду і здоров'язбережувальних технологій як сталих елементів професійної культури фахівців. На законодавчому рівні концептуальні орієнтири здоров'язбереження і формування здорової нації окреслені в Законах України «Про освіту» (1991), «Про вищу освіту» (2014), «Про фізичну культуру і спорт» (2011), Цільовій комплексній програмі «Фізичне виховання – здоров'я нації» (1999-2005), Законі України «Про охорону дитинства» (2001), Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті (2002), Національній доктрині розвитку фізичної культури і спорту (2004) та інших, у яких наголошується на збереженні та зміцненні здоров'я людини в органічній єдності всіх його складників, виховання у представників різних поколінь свідомого ставлення до власного здоров'я та здоров'я інших, формування здорового способу життя. Особливо це стосується підготовки студентів медичного університету, яких у професійному плані традиційно орієнтують на ліквідацію негативних наслідків постійного погіршення стану здоров'я населення, зумовлених складною екологічною ситуацією, низьким рівнем загальної культури, поширенням старих і появою нових хвороб, пов'язаних із нездоровим способом життя та поведінки людей, увагою до матеріальних цінностей, яка переважно супроводжується відчуженістю від оздоровчої діяльності, низькою культурою здоров'язбереження. Тому постає нагальна потреба навчання студентів медичного університету здоров'язбережувальних технологій, зорієнтованих не лише на лікувальну діяльність, а й на виховання пацієнтів, що належать до різних вікових

категорій та потребують психолого-педагогічного налаштування на відповідальне ставлення до свого здоров'я як визначальної людської цінності. Методика навчання здоров'язбережувальних технологій студентів медичного університету вимагає значного обсягу знань із психології і педагогіки (для здійснення впливу на дітей і молодь), андрагогіки (для забезпечення відносин із дорослими людьми старшого віку), теорії виховання і фізичної культури (для оволодіння здоров'язбережувальними технологіями та ефективного їх використання у майбутній професійній діяльності).

Аналіз наукової літератури, присвяченої проблемі, виявив широкий інтерес науковців і педагогів-практиків до її вирішення. На теоретичному рівні окремі аспекти підготовки фахівців до реалізації чинників оздоровлення у професійній діяльності досліджувалися такими вченими: фундаментальні основи професійної підготовки розглядають А. Алексюк, Г. Арзютов, О. Глузман, С. Гончаренко, М. Гриньова, В. Євдокимов, О. Міхеєнко, О. Міщенко, О. Мороз, Л. Разборова, В. Сластьонін та інші; питанням організації процесу підготовки фахівця на засадах андрагогіки приділяють увагу І. Гришина, А. Зубко, Н. Протасова, В. Савченко, Л. Сігаєва, М. Смірнова, Л. Шевчук та інші; проблемі формування та розвитку професійної компетентності фахівців присвячені дослідження Г. Єльнікової, Л. Калініної, В. Маслової, О. Пометун, Є. Тонконової та інші; проблему здорового способу життя порушує багато дослідників, зокрема Г. Бевз, В. Бобрицька, О. Вакуленко, М. Віленський, П. Виноградов, С. Волкова, І. Герасимова, В. Глухов, В. Глушко, С. Горчак, В. Грушко, Д. Давиденко, Н. Завидівська, Б. Зисманов, Т. Кириченко, Р. Купчинов, Є. Назарова, В. Оржеховська, О. Ошина, Р. Раєвський, Л. Суценок, Ю. Шаділітов та інші; питання формування ціннісного ставлення до здоров'я та орієнтованості на нього розглядають Г. Арзютов, Т. Белинська, Ф. Блюхер, Є. Жданов, С. Закопайло, С. Лапаєнко, О. Соколенко та інші; проблему культури здоров'я порушували О. Ахвердова, В. Бабич, Л. Безугла, Г. Брадик, В. Горащук, С. Горбушина, Ю. Драгнев, Г. Зайцев, Г. Кривошеєва, С. Кириленко, О. Куделіна, С. Лебедченко, Л. Лубишева, В. Магін, М. Мариніна, О. Рихтер, Н. Соловійова, В. Шахненко та інші.

Проте, не зважаючи на широкий спектр досліджень, проблема методики навчання здоров'язбережувальних технологій студентів медичного університету не досліджувалася, недостатньо розробленим є її теоретичний і практичний компоненти. У сучасній педагогічній науці бракує праць, у яких обґрунтовуються теоретико-методичні аспекти навчання здоров'язбережувальних технологій студентів медичного університету, тобто реалізації комплексу заходів, пов'язаних із охороною здоров'я і профілактикою здорового способу життя. Тому постає нагальна потреба у формуванні нового покоління фахівців, здатних навчати й виховувати майбутнє здорове суспільство, основним критерієм здоров'язбереження яких буде не вилікувати, а запобігти захворюванню. Проте дослідження аспектів навчання здоров'язбережувальним технологіям в освітньому процесі медичного ВНЗ у вітчизняній педагогічній науці відсутні, що зумовлює низку *суперечностей*: на соціально-педагогічному рівні – між суспільними потребами у відновленні, збереженні та зміцненні здоров'я населення і недостатнім рівнем навченості здоров'язбережувальним технологіям сучасних фахівців медицини; соціальною

необхідністю в реалізації ефективних науково обґрунтованих заходів щодо збереження і зміцнення здоров'я населення й недостатнім залученням до цього процесу фахівців медицини; на науково-теоретичному рівні – між необхідністю навчання студентів медичного університету здоров'язбережувальним технологіям і відсутністю в педагогіці вищої школи однозначних теоретичних уявлень про сутність і структуру практичного втілення здоров'язбережувальних технологій; між існуючими вимогами до методик навчання студентів медичного університету здоров'язбережувальним технологіям і недостатньою теоретичною та практичною розробленістю педагогічних умов реалізації процесу їхньої підготовки до практичного впровадження здоров'язбережувальних технологій у майбутній практичній діяльності; на науково-методичному рівні – між необхідністю ефективної підготовки студентів-медиків до професійної діяльності та недостатньою розробкою змісту, форм і методів навчання майбутніх фахівців названого профілю здоров'язбережувальним технологіям; між вимогами до фахівця медицини з високим рівнем професійної культури і недостатнім використанням у вищому навчальному закладі технологій, які дозволяють студентові отримати повноцінний особистісний досвід застосування здоров'язбережувальних технологій. Актуальність досліджуваної проблеми, її вагоме соціально-педагогічне значення, потреби практики професійної медичної освіти зумовили вибір теми роботи: **«Методика навчання здоров'язбережувальних технологій студентів медичного університету»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертації є плановою у структурі науково-дослідної роботи кафедри педагогічної майстерності та менеджменту імені І. А. Зязюна Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка в межах теми «Дослідження змістовного компонента формування основ педагогічної майстерності майбутнього вчителя» (державний реєстраційний номер 0197U000065). Тема дисертації затверджена вченою радою Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (протокол № 5 від 29.11.2012 р.) та узгоджена в бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень із педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 10 від 18.12.2012 р.).

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні, розробці та експериментальній перевірці методики навчання здоров'язбережувальних технологій студентів медичного університету.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати основні наукові підходи, теоретичні положення, здобутки вітчизняного і зарубіжного досвіду як наукову основу методики навчання здоров'язбережувальних технологій студентів медичного університету.

2. Теоретично обґрунтувати методику навчання здоров'язбережувальних технологій студентів медичного університету.

3. Розробити комплекс науково-методичного забезпечення методики навчання здоров'язбережувальних технологій студентів медичного університету.

4. Експериментально перевірити ефективність пропонованої методики навчання здоров'язбережувальних технологій студентів медичного університету.

Об'єкт дослідження – процес навчання здоров'язбереженню студентів медичного університету.

Предмет дослідження – науково обґрунтована методика навчання здоров'язбережувальних технологій студентів медичного університету.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що процес навчання студентів медичного університету буде більш ефективним за умови реалізації авторської моделі методики навчання здоров'язбережувальних технологій, розробленої на основі використання комплексу навчально-методичних засобів забезпечення формування загальнопрофесійних та здоров'язбережувальних компетенцій у студентів медичного університету.

Для розв'язання завдань роботи використано комплекс взаємопов'язаних **методів дослідження**: *теоретичні* (метод вивчення інформаційних джерел, методи аналізу, синтезу, узагальнення, порівняння, абстрагування, систематизації, класифікації) – для визначення поняттєво-категоріального апарату дослідження та розгляду стану теоретичної й практичної розробленості досліджуваної проблеми, виявлення чинників, що забезпечують її вирішення, обґрунтування моделі методики навчання здоров'язбережувальних технологій студентів медичного університету; *емпіричні* (педагогічний експеримент, спостереження, бесіда, анкетування, тестування, метод експертних оцінок) – для діагностування рівня сформованості загальнопрофесійних та здоров'язбережувальних компетенцій у студентів медичного університету; *статистичні* – для кількісного та якісного аналізу експериментальних даних.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

- *вперше* теоретично обґрунтовано методику навчання здоров'язбережувальних технологій студентів медичного університету; розроблено комплекс науково-методичного забезпечення пропонованої методики навчання здоров'язбережувальних технологій студентів медичного університету та експериментально перевірено її ефективність у природному навчальному процесі медичного університету.

- *уточнено*: структурні компоненти методичної готовності майбутнього лікаря до використання здоров'язбережувальних технологій; теоретичні положення основних наукових підходів, здобутки вітчизняного і зарубіжного досвіду навчання здоров'язбережувальних технологій студентів медичного університету;

- *подальшого розвитку* набули: дефінітивна характеристика поняття «здоров'язбережувальні технології»; форми і методи методичної підготовки майбутнього лікаря до використання здоров'язбережувальних технологій.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні та апробації авторської методики навчання здоров'язбережувальних технологій студентів медичного університету: створено й апробовано авторську навчальну програму та спецкурс «Різновікові виховні системи і здоров'язбережувальні технології»; розроблено навчальні модулі для формування готовності до реалізації у процесі дослідження положень у навчальних курсах «Педагогіка», «Валеологія», «Теорія та методика фізичного виховання», «Фізична реабілітація і спортивна медицина», «Фізичне виховання». Результати дослідження можуть бути використані в процесі викладання фізичного виховання, спецкурсів за вибором та вивчення

професійно зорієнтованих медико-біологічних навчальних дисциплін, а також у системі позааудиторної виховної роботи з фізичної культури у медичному університеті.

Результати дослідження **впроваджено** в навчальний процес Української медичної стоматологічної академії (акт впровадження від 08.10.2015 р.), Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (довідка про впровадження № 0301-98 від 29.05.2015 р.), Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова (довідка про впровадження № 07-10/2301 від 06.10.2015 р.), Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (довідка про впровадження № 3990/01-55/33 від 20.10.2015 р.), Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка (довідка про впровадження № 42 від 20.10.2015 р.)

Особистий внесок здобувача у праці, виконаній у співавторстві, полягає в науковому обґрунтуванні та методичному узагальненні концептуальних аспектів проблеми дослідження. Наукові узагальнення співавторів у дисертації не використовувалися.

Апробація результатів дисертації. Результати доповідалися та обговорювалися на науково-практичних конференціях різних рівнів: *міжнародних*: «Актуальні проблеми фізичного виховання, реабілітації, спорту та туризму» (Запоріжжя, 2013), «Развитие науки в XXI веке» (Донецьк, 2013) «Теоретико-практична спадщина А. С. Макаренка в контексті євроінтеграційних тенденцій вітчизняної освіти» (Полтава, 2014), «Актуальні проблеми сучасної біомеханіки фізичного виховання та спорту» (Чернігів, 2015); *всеукраїнських з міжнародною участю*: «Основні напрямки підготовки медичних кадрів у сучасних умовах» (Полтава, 2015); *всеукраїнських*: «Актуальні проблеми педагогічної науки» (Миколаїв, 2013), «Педагогіка здоров'я» (Харків, 2014).

Публікації. За матеріалами дослідження опубліковано 14 наукових праць (з них 13 – одноосібно), серед яких: 5 – у провідних наукових фахових виданнях України; 1 – стаття в зарубіжному виданні; 7 – у матеріалах науково-практичних конференцій та семінарів; 1 – навчально-методичний посібник.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів із висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 263 сторінки, із них основного тексту – 184 сторінки. Список використаних джерел налічує 308 найменування, із них іноземною мовою – 6. Дисертація містить 25 таблиць, 10 рисунків і 7 додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми та її актуальність, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, гіпотезу, методи наукового дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення дослідження, наведено відомості про апробацію й упровадження отриманих результатів.

У першому розділі «**Навчання здоров'язбережувальних технологій у медичному університеті як педагогічна проблема**» обґрунтовано методологічні основи та виявлено ступінь розробленості проблеми дослідження, схарактеризовано

нормативно-правову базу, проаналізовано вітчизняний і зарубіжний досвід використання методики навчання здоров'язбережувальних технологій студентів медичного університету.

Історико-ретроспективний і порівняльний аналіз джерельної бази дисертаційної роботи дав змогу виявити основні напрями розробленості проблеми: обґрунтування цілісного підходу до формування здоров'я людини (Г. Апанасенко, Т. Бойченко, Е. Булич, М. Гончаренко, О. Дубогай, І. Мурахов, С. Омельченко та інші); формування здорового способу життя і культури здоров'я людини (В. Бабич, В. Бобрицька, В. Горащук, О. Кабацька, Н. Маковецька, Ю. Мельник, О. Міхесенко та інші); створення здоров'язбережувального середовища (В. Беспалько, О. Дубогай, Н. Завидівська, В. Омеляненко, В. Оржеховська та інші); фізичної реабілітації, (О. Вацеба, Г. Верич, О. Дубогай, Т. Круцевич, В. Мухін, В. Мурза, С. Попов, Є. Приступа та інші), навчання майбутніх фахівців у медичному університеті (Т. Бугеря, Л. Волошко, А. Герцик, Т. Д'яченко, І. Зенченков, О. Погонцева, М. Романишин, А. Ризик, Л. Суценко та інші), відновлення стану здоров'я та втрачених функцій організму людини засобами фізичної реабілітації (Г. Арзютов, І. Башкін, Т. Бойчук, О. Вацеба, А. Вовканич, Т. Д'яченко, В. Кукса, Ю. Лянной, О. Марченко, В. Мухін та інші). До провідних засобів концептуалізації проблеми дослідження віднесено комплекс положень сучасних методологічних підходів: системного, компетентнісного, діяльнісного, валеологічного, аксіологічного, диференціального.

Установлено, що здоров'язбережувальна медична освіта охоплює розумове, фізичне, психогігієнічне, моральне, екологічне і статеве виховання, які утворюють систему наукових знань про різні аспекти здоров'я, практичних умінь і навичок його збереження в умовах інтенсивного сучасного ритму життя, а також світоглядних і морально-естетичних ідей, якими варто оперувати студентам-медикам під час навчально-практичної діяльності. У ході дослідження визначено основні компоненти навчання здоров'язбережувальним технологіям студентів-медиків: аксіологічний, що виявляється в усвідомленні студентами вищої цінності власного здоров'я, переконаності в необхідності дотримуватися здорового способу життя та створювати умови для ведення здорового способу життя їхніми майбутніми пацієнтами; гносеологічний, пов'язаний з оволодінням необхідними для процесу здоров'язбереження знаннями і вміннями, інтересом до вивчення різних методик оздоровлення і зміцнення людського організму; операційно-технологічний, що передбачає практичне оволодіння здоров'язбережувальними технологіями, спрямованими на підвищення рухової активності, попередження гіподинамії, формування життєво важливих якостей, які підвищують загальну працездатність.

У ході науково-педагогічних узагальнень нами визначено, що здоров'язбережувальна технологія розглядається: як маркер якісної характеристики освітніх технологій, показник її спрямованості на здоров'язбереження; як сукупність принципів, прийомів, методів педагогічної роботи, які доповнюють традиційні технології навчання і виховання, наділяють їх ознакою здоров'язбереження; як технології навчання здоров'ю, які об'єднують формування культури здоров'я, здорового способу життя, валеологічну і гігієнічну освіту тощо; як сукупність оздоровчо-фізкультурних заходів; як урахування вікових та психофізіологічних

особливостей студентської молоді; як формування сприятливого освітнього середовища; як лікувально-профілактичні заходи тощо.

Здоров'язбережувальні технології усвідомлено як медико-педагогічний феномен, який ґрунтується на сучасних підходах до визначення педагогічних технологій взагалі, тому поняття «здоров'язбережувальні технології» у контексті дослідження розглядається як частина педагогічної науки, яка вивчає і розробляє цілі, зміст і методи навчання здоровому способу життя, спрямована на вирішення питань здоров'язбереження в системі освіти; як спосіб організації моделі освітнього процесу, що гарантує збереження здоров'я всіх суб'єктів навчального процесу; як інструментарій освітнього процесу і система вказівок, котрі повинні забезпечити ефективність і результативність навчання разом зі збереженням здоров'я особистості.

Головною ідеєю визначено розуміння здоров'язбережувальних технологій як поліфункціонального поняття, невід'ємної складової навчання студентів-медиків, що забезпечує необхідні умови для успішного вирішення державних завдань щодо відновлення, зміцнення, збереження здоров'я і формування здорового способу життя населення з урахуванням економічних, соціальних, медичних, педагогічних, психологічних та інших аспектів цієї проблеми.

Встановлено, що за характером діяльності основних суб'єктів здоров'язбережувальні технології умовно поділяють на вузькоспеціалізовані (медичні) – технології профілактики захворювань, корекції і реабілітації соматичного здоров'я, санітарно-гігієнічної діяльності; освітні – сприяють збереженню здоров'я в процесі навчання і виховання; соціальні – технології організації здорового способу життя, профілактики й корекції девіантної поведінки; психологічні – технології профілактики і психокорекції відхилень особистісного та інтелектуального розвитку та комплексні – технології профілактики захворювань, корекції та реабілітації здоров'я, фізкультурно-оздоровчі і валеологічні. Мета всіх здоров'язбережувальних технологій – сформувані в студентів-медиків компетентності здорового способу життя, навчити їх використовувати одержані знання в професійній діяльності.

Аналіз зарубіжного досвіду переконує у необхідності запровадження оздоровчих методів навчання в навчально-виховному процесі підготовки майбутніх фахівців медицини: проблемного рішення задач на заняттях з демонстрацією досвіду, виставок, рольових ігор, подорожей тощо. У рамках програми «Health Education» у США не тільки формують у населення моду на здоров'я і розумне ставлення до здоров'язбереження, але й прищеплюють здорові звички. У Німеччині створюються умови для природного розвитку особистості в освітньому чи професійному просторі. В Аргентині серед населення розвивають особливий інтерес до себе і до власного здоров'я, виховують почуття обов'язку і відповідальності за своє здоров'я і здоров'я оточуючих людей. Таким чином, за кордоном у системі навчання майбутнього фахівця медицини будь-якої спрямованості виділений аспект «Health Education», який ідентичний аспекту впровадження здоров'язбережувальних технологій у медичну практику в Російській Федерації та Україні. Проте в зарубіжних програмах не завжди чітко представлений перелік знань майбутніх

фахівців медицини про сутнісні характеристики здоров'язбережувальних технологій та їх практичної реалізації у роботі з населенням.

Ретроспективний аналіз зарубіжного досвіду впровадження у практику навчання фахівців медицини здоров'язбережувальних технологій показав, що головною метою діяльності медичного фахівця є запобігання захворювань серед населення та проведення корекційно-реабілітаційних заходів з тими категоріями людей, які потребують підтримки задовільного стану здоров'я.

Використання здоров'язбережувальних технологій у навчальному процесі медичного університету України зорієнтоване на розвиток у студентів-медиків наукового світогляду, виховання професійного мислення та засвоєння професійних знань, вмінь, навичок в аспекті формування основ здоров'я населення, його зміцнення та збереження в процесі фізичного виховання, реабілітації та рекреації. Це дозволить майбутньому фахівцеві медицини поєднувати фізичне виховання пацієнтів різних вікових категорій з передовою практикою збереження їхнього здоров'я, узагальнювати досвід провідних спеціалістів у цьому напрямі діяльності. Встановлено, що випускник медичного університету повинен уміти: компетентно управляти формуванням основ здоров'я людини, його зміцненням та збереженням; користуватися розробленими та самостійно розробляти нові оздоровчі й здоров'язбережувальні технології та впроваджувати їх у медичну практику.

Особливості використання здоров'язбережувальних технологій у навчальному процесі медичного університету мають включати сукупність знань і вмінь, які визначають результативність праці, обсяг навичок виконання завдання щодо формування основ здоров'я людини, його зміцнення, збереження, реабілітації та рекреації; єдність теоретичної і практичної готовності до розробки та впровадження здоров'язбережувальних технологій у процес фізичного виховання особистості. Визначено провідні напрями підготовки фахівців медицини в аспекті формування основ здоров'я людини, його збереження та зміцнення. Висвітлено методичні аспекти впровадження спеціального курсу «Різновікові виховні системи і здоров'язбережувальні технології» в практику підготовки студентів медичного університету.

У другому розділі **«Обґрунтування методики навчання здоров'язбережувальних технологій студентів медичного університету»** обґрунтовано наукові основи методики навчання здоров'язбережувальних технологій студентів медичного університету та проведено проектування засобів її реалізації.

До основних компонентів навчального процесу включено проектування змісту навчання (навчальної програми), організації змісту навчання на різних його рівнях (діяльність викладача), а також видів пізнавальної активності студентів і способів їхнього включення у процес навчальної діяльності. Метою методики навчання здоров'язбережувальних технологій студентів медичного університету визначено: формування універсального здоров'язбережувального знання з проекцією на фахову медичну сферу; засвоєння світового лікувального досвіду у вигляді лікарських практик і здоров'язбережувальних технологій; формування готовності студентів-медиків до професійної здоров'язбережувальної діяльності.

Для ефективного вирішення завдань дослідження на основі узагальнення результатів теоретичних розвідок у першому розділі роботи сформульовано (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний) показники та рівні (низький, середній, високий) навченості (готовності) майбутніх медичних фахівців до використання здоров'язбережувальних технологій, визначено сукупність їхніх характеристик.

У ході комплексного аналізу розглянуто зміст навчання студентів вищих медичних навчальних закладів за освітньо-кваліфікаційним рівнем «спеціаліст» за спеціальностями 7.110101 «Лікувальна справа», 7.110102 «Педіатрія». Встановлено, що навчальні плани підготовки спеціалістів включають цикл гуманітарної і соціально-економічної підготовки (освітня орієнтація), цикл гуманітарної і соціально-економічної підготовки (професійна орієнтація), цикл природничо-наукової підготовки, цикл професійної та практичної підготовки (спеціалізована орієнтація) і варіативну частину.

На основі розглянутих концептуальних засад методики навчання здоров'язбережувальних технологій студентів у системі вищої медичної освіти побудовано структурно-функціональну модель методики навчання (рис. на с. 10), що передбачає його спрямованість на формування готовності студентів медичних університетів у контексті застосування здоров'язбережувальних технологій у майбутній професійній діяльності, до забезпечення ними здоров'язбережувальних виробничих функцій, активності, успішної самоорганізації і конкурентоздатності відповідно до вимог фаху.

Пропонована модель методики навчання здоров'язбережувальних технологій студентів-медиків окреслює параметри організації навчально-виховного процесу та забезпечення оперативного контролю за його результатами у вирішенні основних функцій (предметно-змістової, інформаційно-технологічної, професійно-комунікативної, адміністративної) та дозволяє реалізувати внутрішні аспекти: стадії реалізації здоров'язбережувального навчання (початкову професійну – 1-2 курси; основну професійну – 3-4 курси, спеціалізовану – 5-6 курси); особливості структури здоров'язбережувального навчання в медичному університеті (когнітивного блоку навчання, що складається з дисциплін «Історія медицини», «Анатомія і фізіологія людини», «Лікувальна фізкультура і спортивна медицина», а також спецкурсу «Різновікові виховні системи і здоров'язбережувальні технології» та виробничої практики на 5 курсі. Обґрунтовано їх значення у навчанні студентів медичного університету до застосування здоров'язбережувальних технологій.

Забезпеченню ефективного навчання студентів-медиків у галузі здоров'язбереження та застосування відповідних технологій сприяло використання активних та інтерактивних засобів навчання у процесі проведення лекцій, семінарських та практичних занять. Так, вивчення теми «Системне уявлення про здоров'я людини» в рамках дисципліни «Загальна гігієна та екологія людини» відбувалось у вигляді *проблемної лекції*, в ході якої викладач створював проблемну ситуацію шляхом поставлених відповідних питань або парадоксу, які потребують пошуку можливостей їх вирішення, що дозволяло досягнути зворотного зв'язку зі студентами для активізації процесу мислення і розвитку пізнавального інтересу до невідомих явищ.

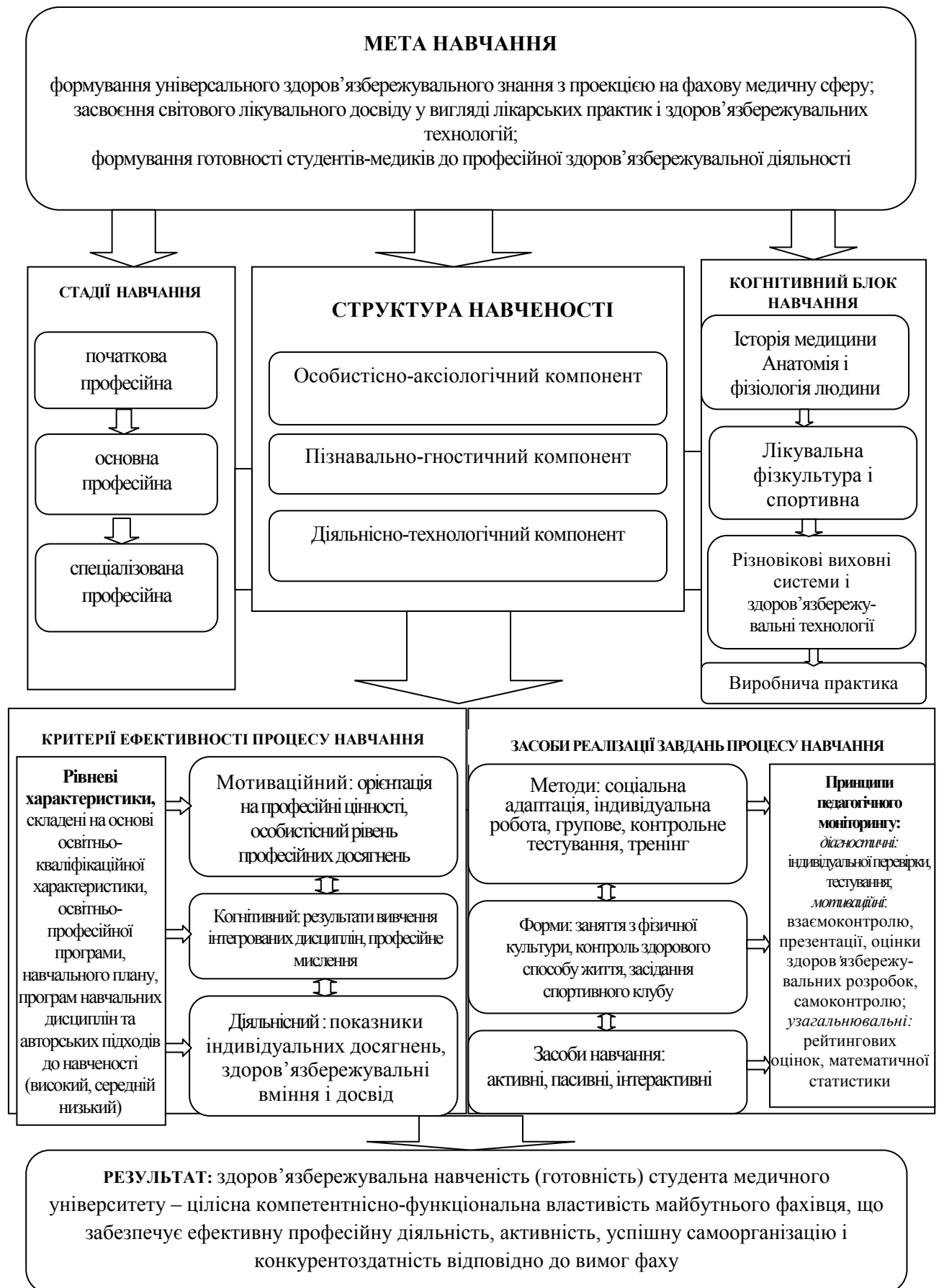

Рис. Структурно-функціональна модель методики навчання здоров'язбережувальних технологій студентів медичних університетів

Тема «Роль здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності майбутніх лікарів» в рамках спецкурсу «Різновікові виховні системи і здоров'язбережувальні технології» пропонувалась студентам у вигляді *лекції-дискусії*, що сприяло підвищенню мотивації студентів-медиків до застосування у майбутній професійній діяльності здоров'язбережувальних технологій. При вивченні дисципліни «Соціальна медицина та організація охорони здоров'я» використовувались тренінги креативності з метою розвитку у студентів творчого мислення, формування позитивного ставлення до професії лікаря тощо. Використання методу *case-study* сприяло спільному аналізу студентами конкретних випадків, вдосконалення навичок та набуття досвіду в контексті застосування здоров'язбережувальних технологій у майбутній професійній діяльності. Застосування *«методу проєктів»* у процесі вивчення студентами спецкурсу «Різновікові виховні системи і здоров'язбережувальні технології» сприяло становленню майбутніх лікарів як самостійних дослідників, що спроможні трансформувати себе і виробляти власну професійну теорію, зокрема в аспекті визначення методики оздоровчих занять з людьми похилого віку після захворювань серцево-судинної системи, методики оздоровчих занять з дітьми, що мають хронічні захворювання органів дихання, методики оздоровчих занять при синдромі хронічної втоми та ін. Використання *мультимедійних лекцій* сприяло підвищенню інформативності, мотивації до навчання тощо. У процесі *проблемної гри* майбутні лікарі мали змогу, здійснюючи пошук (у рамках визначеної проблеми) вирішення проблемних завдань, більш вільно орієнтуватись у змодельованій професійній ситуації, вільно імпровізувати, а, як наслідок, більш вдало застосовувати здоров'язбережувальні технології в майбутній професійній діяльності. В процесі практичних занять в рамках спецкурсу «Різновікові виховні системи і здоров'язбережувальні технології» при вивченні теми «Сутність здоров'язбережувальних технологій у лікарській практиці» застосовувався метод *мозкового штурму*, за допомогою якого вирішувались конкретні проблеми пошуком альтернативних варіантів, що сприяло інтелектуальному розвитку студентів-медиків в зазначеному вище аспекті тощо.

Важливе місце у навчанні майбутніх лікарів здоров'язбережувальних технологій відіграло залучення студентів до активної діяльності в рамках самостійної роботи. Окрім традиційних форм організації самостійної роботи (опрацювання теоретичних основ прослуханого лекційного матеріалу; вивчення окремих тем або питань, що передбачені для самостійного опрацювання; поглиблене вивчення літератури на задану тему та пошук додаткової інформації; підготовка до виступу на семінарських заняттях та підготовка до практичних занять; систематизація вивченого матеріалу перед іспитом; опрацювання та підготовка огляду опублікованих у фахових та інших виданнях статей; підготовка та оформлення схем, таблиць, графіків, діаграм тощо), у процесі підготовки майбутніх медиків до використання здоров'язбережувальних технологій використовувались такі форми, як: підготовка до ділової гри, дебатів, дискусій, розгляду кейсів, складання глосаріїв, підготовка та написання наукових статей, взаємне рецензування студентських робіт. Усі перелічені форми самостійної діяльності студентів зумовлювали потребу інформатизації навчального процесу, яка

передбачає можливість вести пошук в Інтернеті, отримувати від викладача завдання та коментарі щодо його виконання, потрібні консультації та всі необхідні повідомлення щодо навчального процесу через Інтернет.

Для ефективного планування та організації самостійної роботи студентів дотримувались наступних умов: забезпечення навчально-методичної підтримки та індивідуальності завдань для самостійної роботи; видавання завдань на початку навчального року (семестру); розробка поточних та рубіжних форм контролю; визначення часу консультацій викладачів для координації самостійної роботи студентів. Рівень і складність завдань для самостійної роботи майбутніх лікарів на різних стадіях навчання відрізнявся за формою і змістом. На першому та другому курсах самостійна робота ставила за мету розширити та закріпити знання і вміння, отримані під час лекцій і семінарів. У цьому випадку найбільш ефективними було визначено такі форми проведення самостійної роботи, як написання есе-формулювання будь-якого поняття; письмовий огляд із певного питання; складання глосарію з заданої теми. На старших курсах самостійна робота студентів спрямовувалась на реалізацію професійних навичок майбутніх лікарів в контексті застосування здоров'язбережувальних технологій і містила складання мультимедійних презентацій – розкриття власного бачення певного питання; домашню підготовку до ділової гри; розробку групового проекту; підготовку доповідей на студентських наукових конференціях тощо.

Таким чином, процес навчання студентів медичного університету відбувався на основі впровадження сукупності методів з акцентом на формування готовності студентів до творчої професійної діяльності у галузі здоров'язбереження (соціальна адаптація, індивідуальна робота, групове, контрольне тестування, тренінг). Запропоновані форми (заняття з фізичної культури, контроль здорового способу життя, засідання спортивного клубу) і засоби (активні, пасивні, інтерактивні) навчання відігравали надзвичайно важливу роль у підвищенні рівня пізнавальної зацікавленості студентів, дозволяли актуалізувати навчальний матеріал, активізувати навчальний процес, підвищувати мотивацію студентів до навчання та якісних показників успішності, сприяли скороченню часу для оцінки знань всіх студентів на кожному занятті, орієнтували поведінку студентів-медиків на оволодіння цінностями, знаннями, вміннями і навичками, необхідними для формування готовності студентів медичного університету до використання здоров'язбережувальних технологій у майбутній професійній діяльності.

У третьому розділі **«Експериментальне дослідження ефективності методики навчання здоров'язбережувальних технологій студентів медичного університету»** проведено загальну характеристику, кількісний і якісний аналіз результатів експериментального дослідження та статистичне визначення достовірності сформульованої гіпотези. Розроблено з урахуванням особливостей навчання здоров'язбережувальних технологій студентів медичного університету матеріали для різних етапів експериментального впровадження у навчальний процес вищих медичних навчальних закладів.

Експериментальну роботу проведено в природних умовах навчального процесу ВДНЗУ «Українська медична стоматологічна академія» (м. Полтава)

протягом 2012-2015 рр. До складу експериментальної та контрольної груп уходили 118 та 120 студентів – майбутніх лікарів 1-5 курсів навчання.

Структура експериментальної роботи включала три послідовних етапи: констатувальний (виявлення ставлення студентів до проблем здоров'язбереження; визначення рівня сформованості знань, умінь, навичок застосування здоров'язбережувальних технологій у студентів-медиків; розробка авторської методики і її моделі), який проводився впродовж 2012-2013 років; формувальний (безпосереднє впровадження методики навчання здоров'язбережувальних технологій, уведення відповідних методів, форм та засобів її реалізації) який проводився впродовж 2013-2014 років; контрольний (виявлення динаміки показників ефективності методики навчання майбутніх фахівців за обраними критеріями), що проходив у 2014-2015 роках.

У експериментальному педагогічному дослідженні було використано методи опитування, спостереження, тестування, моделювального тренування, вивчення творчих і контрольних робіт студентів, опрацювання й інтерпретації емпіричних даних (аналітична, статистична, порівняльна); методики діагностики та самодіагностики. Розроблено серію контрольних завдань та здоров'язбережувальних тестів, які сприяли виявленню рівнів сформованості готовності студентів до практичного впровадження здоров'язбережувальних технологій. На формувальному етапі обрано відповідну методику навчання студентів здоров'язбережувальних технологій.

Результати підсумкового контрольного зрізу на спеціалізованій стадії навчання (5 курс) виявили найвищий позитивний приріст за мотиваційними і діяльними показниками готовності майбутніх фахівців до застосування здоров'язбережувальних технологій (23,5 % і 24,9 % відповідно). У контрольній групі констатовано відсутність істотних змін у динаміці показників.

Узагальнення результатів впровадження експериментальної методики навчання здоров'язбережувальних технологій майбутніх лікарів (за всіма критеріями) дозволило переконатись в тому, що у контрольній групі при підсумковому контролі встановлено незначний приріст студентів з високим рівнем сформованості навченості майбутніх медичних фахівців до використання здоров'язбережувальних технологій (+ 1 %). В той час в експериментальній групі такий приріст дорівнював дванадцяти відсоткам (+ 12 %). Помітні розбіжності (на користь експериментальної групи) відмічались й стосовно зменшення кількості студентів з низьким рівнем навченості майбутніх медичних фахівців до використання здоров'язбережувальних технологій (- 5 % майбутніх лікарів в контрольній групі; - 8 % студентів-медиків в експериментальній групі).

Вищезазначене зумовило висновок щодо педагогічної доцільності розробленої на теоретичному рівні методики навчання здоров'язбережувальних технологій та формування готовності студентів медичного університету (табл., с. 14.).

Отже, інноваційна методика забезпечила студентам експериментальної групи можливість переважно вийти на середній і високий рівень показників готовності, дала змогу розвинути мотиваційні, когнітивні та діяльнісні складники навченості здоров'язбережувальних технологій. Практична реалізація наукових і методичних

засад дослідження забезпечила мотиваційну установку, сприяла розв'язанню завдання модернізації й оптимізації процесу підготовки майбутніх лікарів загалом.

Таблиця

Узагальнені результати впровадження експериментальної методики навчання здоров'язбережувальних технологій майбутніх лікарів

(відсотки)

Рівень	Контрольна група до експерименту	Експериментальна група до експерименту	Контрольна група після експерименту	Експериментальна група після експерименту	Різниця між показниками на початку та по завершенню експерименту	
					Контрольна група	Експериментальна група
	%	%	%	%	%	%
Низький	35	36	30	28	- 5	- 8
Середній	37	42	41	38	+ 4	+ 4
Високий	28	22	29	34	+ 1	+ 12

Достовірність отриманих результатів та правильність сформульованої гіпотези доведено шляхом статистичних розрахунків критеріїв Вілкоксона-Манна-Уїтні та Крамера-Уелча. Результати експериментальної роботи дозволяють стверджувати, що мету дослідження досягнуто, поставлені завдання реалізовано, гіпотезу роботи підтверджено.

Результати проведеного дослідження підтвердили основні теоретичні положення дисертації й дають підстави для низки **висновків**.

1. У процесі системного аналізу теоретичних положень, основних наукових підходів, здобутків вітчизняного й зарубіжного досвіду як наукових основ методики навчання здоров'язбережувальних технологій студентів медичного університету виявлено за допомогою історико-ретроспективного і порівняльного співставлення джерельної бази основні напрями розробленості проблеми: обґрунтування цілісного підходу до формування здоров'я людини; формування здорового способу і культури здоров'я життя людини; створення здоров'язбережувального середовища; фізичної реабілітації, навчання майбутніх фахівців у медичному університеті, відновлення стану здоров'я та втрачених функцій організму людини засобами фізичної реабілітації. До провідних засобів концептуалізації проблеми дослідження віднесено комплекс положень сучасних методологічних підходів: системного, компетентнісного, діяльнісного, валеологічного, аксіологічного, диференціального.

Визначено, що здоров'язбережувальна медична освіта охоплює розумове, фізичне, психогігієнічне, моральне, екологічне і статеве виховання, які утворюють систему наукових знань про різні аспекти здоров'я, практичних умінь і навичок його збереження в умовах інтенсивного сучасного ритму життя, а також світоглядних і морально-естетичних ідей, якими варто оперувати студентам-медикам під час навчально-практичної діяльності. У ході дослідження окреслено основні компоненти навчання здоров'язбережувальних технологій студентів-медиків: аксіологічний, що виявляється в усвідомленні студентами вищої цінності власного

здоров'я, переконаності в необхідності вести здоровий спосіб життя; гносеологічний, пов'язаний з оволодінням необхідними для процесу здоров'язбереження знаннями і вміннями, інтересом до вивчення різних методик оздоровлення і зміцнення людського організму; операційно-технологічний, що передбачає практичне оволодіння здоров'язбережувальними технологіями, спрямованими на підвищення рухової активності, попередження гіподинамії, формування життєво важливих якостей, які підвищують загальну працездатність; вольовий – передбачає формування позитивних емоцій, прагнення здійснювати здоровий спосіб життя, аналізувати зміст та результати здоров'язбережувальної діяльності, вносити в неї відповідні корективи.

Здоров'язбережувальні технології розглядаються як медико-педагогічний феномен, який ґрунтується на сучасних підходах до визначення педагогічних технологій взагалі, тому з'ясовано, що поняття «здоров'язбережувальні технології» потрібно розуміти як частину педагогічної науки, яка вивчає і розробляє цілі, зміст і методи навчання здоровому способу життя, спрямована на вирішення питань здоров'язбереження в системі освіти; як спосіб організації освіти, що гарантує збереження здоров'я всіх суб'єктів навчального процесу; як інструментарій освітнього процесу; як систему вказівок, які мають забезпечити ефективність і результативність навчання разом зі збереженням здоров'я особистості.

2. Теоретично обґрунтовано методику навчання здоров'язбережувальних технологій студентів медичного університету та проведено проектування засобів її реалізації. До основних компонентів навчального процесу включено проектування змісту навчання (навчальної програми), організації змісту навчання на різних його рівнях (діяльність викладача), а також видів пізнавальної активності студентів і способів їхнього включення у процес навчальної діяльності. Інструментарієм проектування обрано засоби інформаційних технологій навчання, які розуміються як навчальні інструменти, спеціально створені для використання у процесі навчання студентів-медиків. З метою ефективного вирішення завдань професійної медичної освіти на основі узагальнення результатів теоретичної частини дослідження уточнено критерії (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний), показники (творчий, продуктивний, репродуктивний) та рівні (низький, середній, високий) сформованості навченості майбутніх медичних фахівців до використання здоров'язбережувальних технологій.

Пропонована модель навчання здоров'язбережувальним технологіям студентів-медиків враховує всі розглянуті взаємозв'язки й окреслює параметри керування навчально-виховним процесом щодо підтримання механізмів взаємодії і виконання виробничих обов'язків суб'єктів навчання та забезпечення оперативного контролю за його результатами у реалізації таких основних функцій: предметно-змістової, інформаційно-технологічної, професійно-комунікативної, адміністративної, що дозволяє реалізувати внутрішні аспекти моделі: ступеневу організацію медичної освіти; стадії здоров'язбережувального навчання; особливості модульної організації здоров'язбережувального навчання в медичному університеті.

3. Розроблено комплекс науково-методичного забезпечення методики навчання здоров'язбережувальних технологій студентів медичного університету. У ході комплексного аналізу розглянуто зміст навчання студентів вищих медичних

навчальних закладів за освітньо-кваліфікаційним рівнем «спеціаліст» за спеціальностями 7.110101 «Лікувальна справа», 7.110102 «Педіатрія». Встановлено, що навчальні плани підготовки спеціалістів включають цикл гуманітарної і соціально-економічної підготовки (освітня орієнтація), цикл гуманітарної і соціально-економічної підготовки (професійна орієнтація), цикл природничо-наукової підготовки, цикл професійної та практичної підготовки і варіативну частину.

Розкрито змістове наповнення навчального процесу студентів медичного університету науково-методичним забезпеченням щодо використання здоров'язбережувальних технологій. Проаналізовано навчальні програми з курсів «Анатомія і фізіологія людини», «Основи фізичної реабілітації», «Лікувальна фізкультура і спортивна медицина» та спецкурсу «Різновікові виховні системи і здоров'язбережувальні технології», обґрунтовано їх значення у навчанні студентів медичного університету до застосування здоров'язбережувальних технологій.

4. Експериментально перевірено ефективність запропонованої методики навчання здоров'язбережувальних технологій студентів медичного університету. У дослідженні було використано методи опитування, спостереження, тестування, моделювального тренування, вивчення творчих і контрольних робіт студентів, опрацювання й інтерпретації емпіричних даних (аналітична, статистична, порівняльна процедури); методики діагностики та самодіагностики. Розроблено серію контрольних завдань та здоров'язбережувальних тестів, які сприяли виявленню рівнів сформованості готовності студентів до практичного впровадження здоров'язбережувальних технологій

Підсумковий контрольний зріз проведений на спеціалізованій стадії навчання виявив позитивний приріст за мотиваційними і діяльнісними показниками готовності майбутніх фахівців до застосування здоров'язбережувальних технологій (23,5 % і 24,9 % відповідно). У контрольній групі спостережено відсутність істотних змін у динаміці показників.

Інноваційна методика забезпечила студентам експериментальної групи можливість переважно вийти на середній і високий рівень показників готовності, дала змогу розвинути мотиваційні, когнітивні та діяльнісні складники навченості здоров'язбережувальних технологій. Практична реалізація наукових і методичних засад дослідження забезпечила мотиваційну установку, сприяла розв'язанню завдання модернізації й оптимізації процесу підготовки майбутніх лікарів загалом.

Достовірність отриманих результатів та правильність сформульованої гіпотези доведено шляхом статистичних розрахунків критеріїв Вілкоксона-Манна-Уїтні та Крамера-Уелча.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів окресленої проблеми. Перспективними для подальших наукових розвідок є питання наповнення навчального процесу студентів технічних університетів науково-методичним забезпеченням щодо використання здоров'язбережувальних технологій.

Список опублікованих праць за темою дисертації :

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації:

1. Донченко В. И. Структурная модель обучения студентов-медиков здоровьесберегающим технологиям [Электронный ресурс] / В. И. Донченко // Концепт : научн.-метод. электрон. журн. – 2015. – № 10. – Режим доступа: <https://e-koncept.ru/2015/15357.htm> (дата обращения: 17.12.2015). – Назв. с экрана.

2. Донченко В. І. До питання навчання студентів вищого медичного університету здоров'язбережувальним технологіям / В. І. Донченко // Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки : зб. наук. пр. – Черкаси, 2015. – № 28 (361). – С. 55–60.

3. Донченко В. І. Змістова характеристика показників підготовленості студентів-медиків до здоров'язбережувальної діяльності / В. І. Донченко // Витоки педагогічної майстерості. Серія: Педагогічні науки : зб. наук. пр. – Полтава, 2014. – Вип.14. – С. 68–74.

4. Донченко В. І. Індивідуальна та самостійна робота студентів-медиків як важливий етап навчання здоров'язбережувальним технологіям / В. І. Донченко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт : зб. наук. пр. – Чернігів, 2015. – Т. 3. Вип. 129. – С. 118–121.

5. Донченко В. І. Наукова основа методики навчання здоров'язбережувальним технологіям студентів-медиків / В. І. Донченко // Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки : зб. наук. пр. – Черкаси, 2015. – № 21(354). – С. 123–126.

6. Донченко В. І. Особливості формування готовності студентів вищих медичних навчальних закладів до використання здоров'язбережувальних технологій / В. І. Донченко // Рідна школа. –2015. – № 1–2. – С. 70–73.

Опубліковані праці апробаційного характеру:

7. Донченко В. І. Здоров'язбережувальні технології як важливе направлення освіти студентів медичних ВНЗ / В. І. Донченко // Фізична реабілітація та здоров'язбережувальні технології: реалії і перспективи : матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. студ. і молодих учених (26 листоп. 2014 р.) / ПНТУ ім. Ю. Кондратюка. – Полтава, 2014. – С. 29–31.

8. Донченко В. І. Здоров'язберігальні технології як основна складова педагогічного процесу медичних ВНЗ / В.І.Донченко // Основні напрямки удосконалення підготовки медичних кадрів у сучасних умовах : матеріали навч.-наук. конф. з міжнар. участю, (26 берез. 2015 р.). – Полтава, 2015. – С. 75–76.

9. Донченко В. І. Здоров'язбережувальні технології як невід'ємна складова сучасної вищої медичної освіти / В. І. Донченко // Актуальні проблеми педагогічної науки : матеріали V Всеукр. наук.-практ. конф., (14–15 листоп. 2013 р.). – Миколаїв, 2013. – С. 95–97.

10. Донченко В. І. Здоров'язбережувальні технології як складова сучасної освіти студентів-медиків / В.І.Донченко // Актуальні проблеми фізичного виховання, спорту та : матеріали V Міжнарод. наук.-практ. конф. туризму, (10–11 жовт. 2013 р.). – Запоріжжя, 2013. – С. 82–83.

11. Донченко В. І. Використання здоров'язбережувальних технологій як невід'ємна складова навчального процесу в медичних ВНЗ / В. І. Донченко

// Развитие науки в XXI веке : сб. докладов междунар. конф., (16 листоп. 2013 р.). – Донецк, 2013. – С. 139–141.

12. Донченко В. І. Особливості використання здоров'язбережувальних технологій у навчальному процесі ВМНЗ / В. І. Донченко // Світова медицина: сучасні тенденції та фактори розвитку : зб. тез міжнар. наук.-практ. конф., (28 лют.-1 берез. 2014 р.). – Львів, 2014. – С. 90–91.

13. Донченко В. І. Умови та кваліфікаційні вимоги до використання здоров'язбережувальних технологій для навчання студентів-медиків / В. І. Донченко // Педагогіка здоров'я : IV Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 210-річчю з дня заснування ХНПУ ім. Г. С. Сковороди (7 квіт. 2014 р.) : зб. наук. пр. / ХНПУ ім. Г.С. Сковороди. – Х., 2014. – С. 180–182.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

14. Гігієна фізичного виховання та занять спортом : навч. посіб. / Донченко В. І., Лупало О. В., Ємець А. В. та ін. – Полтава : Копі-Центр, 2015. – 97 с.

АНОТАЦІЇ

Донченко В. І. Методика навчання здоров'язбережувальних технологій студентів медичного університету. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (фізична культура, основи здоров'я). – Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна МОН України, Харків, 2016.

Дисертаційна робота є теоретико-експериментальним дослідженням проблеми навчання здоров'язбережувальних технологій студентів медичного університету.

У дисертації з'ясовано суть поняття «здоров'язбережувальні технології», схарактеризовано структурні компоненти методичної готовності майбутнього лікаря до використання здоров'язбережувальних технологій, систематизовано основні наукові підходи, теоретичні положення, здобутки вітчизняного і зарубіжного досвіду навчання здоров'язбережувальних технологій студентів медичного університету. Здійснено проектування змісту навчання здоров'язбережувальних технологій студентів-медиків та видів пізнавальної активності студентів і способів їхнього включення у процес навчальної діяльності. Науково обґрунтовано методику навчання здоров'язбережувальних технологій студентів медичного університету і її моделі, розроблено систему науково-методичного забезпечення методики та проведено проектування засобів її реалізації.

Ключові слова: студенти-медики, здоров'язбережувальні технології, методика навчання, модель, майбутні лікарі, медичні університети.

Донченко В. И. Методика обучения здоровьесберегающих технологий студентов медицинского университета. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика обучения (физическая культура, основы здоровья). – Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина МОН Украины, Харьков, 2016.

Диссертационная работа является теоретико-экспериментальным исследованием проблемы обучения здоровьесберегающих технологий студентов медицинского университета.

В диссертации раскрыто сущность понятия здоровьесберегающих технологий, как медико-педагогического феномена, который основывается на современных подходах к определению технологий и представляет собой важную часть педагогической науки, которая изучает и разрабатывает цели, содержание и методы обучения здоровому способу жизни и направленная на решение вопросов здоровьесбережения в системе образования, как способ организации модели образовательного процесса, гарантирующего сохранение здоровья всех субъектов образовательного процесса, как инструментальный образовательного процесса, обеспечивающий эффективность и результативность обучения вместе с сохранением здоровья личности.

Охарактеризованы структурные компоненты медицинской готовности будущего врача к использованию здоровьесберегающих технологий; систематизированы основные научные подходы, теоретические положения; наработки отечественного и зарубежного опыта обучения здоровьесберегающим технологиям студентов медицинского университета.

Определены основные компоненты обучения здоровьесберегающим технологиям студентов-медиков – аксиологический (предусматривает выявление осознание студентами высшей ценности своего здоровья, убежденности в необходимости ведения здорового способа жизни будущих пациентов), гносеологический (связан с овладением необходимым объемом знаний, умений, интересом к изучению различных методик оздоровления и укрепления организма человека), операционно-технологических (предусматривает практическое овладение здоровьесберегающими технологиями, которые направлены на повышение двигательной активности, формирование жизненно важных качеств, поддерживающих общую работоспособность и т.д.), волевой (предусматривает формирование позитивных эмоций, направленность на ведение здорового способа жизни, анализировать содержание и результат здоровьесберегательной деятельности, вносить в нее соответствующие коррективы.

В ходе экспериментальной работы уточнены критерии (мотивационный, когнитивный, деятельностный), показатели (творческий, продуктивный, репродуктивный) и уровни (низкий, средний, высокий) обученности будущих медицинских специалистов к использованию здоровьесберегающих технологий. Установлено, что здоровьесберегательное медицинское образование охватывает умственное, физическое, психогигиеническое, моральное, эстетическое и половое воспитание, которые создают систему научных знаний о различных аспектах здоровья, практических умений и навыков его сбережения в условиях интенсивного современного ритма жизни, а также мировоззренческих и морально-эстетических идей, которыми стоит оперировать студентам-медикам во время учебно-практической деятельности.

Совершено проектирование содержания обучения здоровьесберегающих технологий студентов-медиков, виды познавательной активности и способы их включения в процесс учебной деятельности. Научно обоснована методика обучения

здоровьесберегающих технологий студентов медицинского университета. Разработано модель методики обучения здоровьесберегающих технологий студентов медицинского университета, которая очерчивает параметры организации учебно-воспитательного процесса и обеспечения оперативного контроля за его результатами в решении основных функций (предметно-содержательной, информационно-технологической, профессионально-коммуникативной, административной) и позволяет реализовывать внутренние аспекты: стадии реализации здоровьесберегающего обучения (начально-профессиональную, основную профессиональную, специализированную); особенности структуры здоровьесберегающего обучения в медицинском университете.

Разработано содержание процесса формирования медицинской готовности будущего врача к использованию здоровьесберегающих технологий в рамках учебных курсов «Педагогика», «Валеология», «Теория и методика физического воспитания», «Физическая реабилитация и спортивная медицина», «Физическое воспитание», спецкурса «Разновозрастные воспитательные системы и здоровьесберегающие технологии». Раскрыты формы и методы методической подготовки будущего врача к использованию здоровьесберегающих технологий. Разработана система научно-методического обеспечения методики и проведено проектирование средств ее реализации. Предложены новые формы организации обучения будущих врачей здоровьесберегающим технологиям – подготовка к деловой игре, дебатам, дискуссиям, рассмотрения кейсов, составление голоссариев, подготовка к написанию научных статей, взаимное рецензирование студенческих работ.

Ключевые слова: студенты-медики, здоровьесберегающие технологии, методика обучения, модель, будущие врачи, медицинские университеты.

Donchenko V. I. Methods of teaching of health-saving technologies of students of medical university. – Manuscript.

The dissertation to obtain the scientific degree of Candidate of Pedagogical Sciences. Specialty 13.00.02 – Theory and Methods of Teaching (Physical Education, Rudiments of Health). – V. N. Karazin Kharkiv National University, Department of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, 2016.

The dissertation work is a theoretical and experimental research of problem of training of health-saving technologies of students of medical university.

In the dissertation clarified the essence of the concept «health-saving technologies», characterized structural components of methodical readiness of future doctors to the usage of health saving technologies, systematic main scientific approaches, theoretical principles, achievements of domestic and foreign learning experience health-saving technologies of students of medical university. Implemented designing training content of health-saving technologies of medical students and types of cognitive activity of students and turning them inclusion in the process of educational activity. Scientifically reasonable methods of teaching of health-saving technologies of students of medical university and its model, developed system of scientific and methodological support of methods and carried out the design of the means for its implementation.

Keywords: medical students, health-saving technologies, methods of teaching, model, future doctors, medical universities.

Донченко Вікторія Іванівна

**Методика навчання здоров'язберезувальних технологій
студентів медичного університету**

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук зі спеціальності

13.00.02 – теорія та методика навчання
(фізична культура, основи здоров'я)